

Nederlandse Beroepsorganisatie van Accountants (NBA)
Stuurgroep Publiek Belang
T.a.v. dhr. P. Jongstra (voorzitter)
Antonio Vivaldistraat 2-8
1083 HP AMSTERDAM

Verstuurd per e-mail

Den Haag, 30 mei 2018

Ref: B18.18

Betreft: NBA Green Paper 'Organisatiecontinuïteit'

Geachte heer Jongstra,

Graag maakt Eumedion van de gelegenheid gebruik om te reageren op het Green Paper 'Organisatiecontinuïteit' (hierna: green paper). Allereerst complimenteren wij de Stuurgroep Publiek Belang – waarin zowel de NBA als de kantoren zijn vertegenwoordigd – met het schrijven van een green paper van waaruit een gezonde ambitie en veranderingsbereidheid spreekt om het publiek belang beter te dienen. In het paper wordt de bestaande wet- en regelgeving op het gebied van de accountantscontrole en de verslaggeving ter discussie gesteld en worden er concrete aanpassingen voorgesteld.

Eumedion onderschrijft het belang van getrouwe informatie over de continuïteit van ondernemingen. Hierbij hecht Eumedion aan het handhaven van de huidige termijn waarop continuïteit wordt beoordeeld: over de twaalf maanden na het opmaken van de jaarrekening. Het voorstel in het green paper om de periode te verlengen naar twee jaar zal volgens Eumedion ten koste gaan van het onderscheidend vermogen van de continuïteitsanalyse. Hoe langer de periode, hoe meer de risico's ten aanzien van continuïteit van kwetsbare en minder kwetsbare bedrijven op elkaar gaan lijken.

Eumedion ondersteunt het voorstel in het green paper dat ondernemingen in bestuursverslag altijd een paragraaf over de toekomstbestendigheid opnemen. De controleverklaring zou alleen aandacht moeten vestigen op hetgeen de onderneming vermeldt over continuïteit, als daarvoor een ondernemingsspecifieke aanleiding is. Het voorstel in het green paper om in de controleverklaring standaardzinnen op te nemen met betrekking tot continuïteit leidt tot *boilerplate* secties die veelal niets

onderscheidends bijdragen en eerder het risico met zich meebrengen dat mogelijk interessante informatie wordt verhuld. Als de toekomstbestendigheid zorgvuldig is onderbouwd en getrouw is weergegeven hoeft de accountant daar in zijn controleverklaring niet verder op in te gaan.

Veruit de belangrijkste reden waarom ondernemingen in discontinue vaarwater geraken, is doordat zij toegang tot bankkrediet verliezen en/of schulden direct opeisbaar worden. De accountant zou er op moeten toezien dat de jaarrekening altijd kwalitatieve en kwantitatieve informatie over bankconvenanten bevat als er materiële schulden zijn die vervroegd direct opeisbaar kunnen worden. De continuïteitsparagraaf zou ook expliciet moeten ingaan op eventuele risico's op directe opeisbaarheid van schulden.

Bijgaand vindt u de beantwoording op de vragen die in het green paper werden gesteld.

Wij zijn desgewenst uiteraard beschikbaar om onze opmerkingen nader toe te lichten. Onze contactpersoon is Martijn Bos (martijn.bos@eumedion.nl, tel. 070 2040 304).

Met vriendelijke groet,

Drs. Rients Abma
Directeur Eumedion
Zuid Hollandlaan 7
2596 AL DEN HAAG

Vragen voor stakeholders bij Hoofdstuk 3 Dilemma's

A1. Kunt u zich vinden in de weergave van de dilemma's?

A2. Bent u van mening dat er relevante dilemma's ontbreken?

Ja, Eumedion onderschrijft de genoemde dilemma's en constatering. Het green paper constateert dat de corporate governance code en de RJ verschillende termijnen hanteren waarover risico's ten aanzien van continuïteit in ogenschouw dienen te worden genomen. De RJ stelt 'In ieder geval 12 maanden na opmaak van de jaarrekening'; de corporate governance code is eenduidiger: voor een periode tot 12 maanden na opstelling van het verslag¹; en de NBA Standaard 570 hanteert een periode van 12 maanden *na einde boekjaar*. Er doet zich een extra dilemma voor bij het beoordelen of deze termijn mogelijk zou moeten worden verlengd naar bijvoorbeeld twee jaar zoals het green paper voorstelt: naarmate de periode die in ogenschouw moet worden genomen zou worden verlengd, zal dit leiden tot minder onderscheidende opsommingen van materiele continuïteitsrisico's. Met een langere termijn nemen namelijk de onzekerheden ook toe, waardoor in de continuïteitsanalyse kwetsbare en minder kwetsbare bedrijven steeds meer op elkaar gaan lijken. Een te lange periode kan ook het *boilerplate* opsommen van risico's ten aanzien van continuïteitsrisico's in de hand werken. Eumedion zou om deze redenen willen aansluiten bij de termijn die de corporate governance code aanhoudt: de periode tot 12 maanden na opmaak van het verslag. Het verdient daarnaast aanbeveling om termijnen die de RJ en de Standaard 570 hanteren hiermee in overeenstemming te brengen.

Overigens kan Eumedion zich goed vinden de huidige RJ-richtlijn die de lat voor het rapporteren op basis van liquidatiegrondslagen zeer hoog legt: 'Indien continuïteit niet langer een reële optie is vanwege verwachting dat de entiteit niet langer haar verplichtingen kan nakomen dient eveneens de continuïteitsveronderstelling te worden verlaten met gelijktijdige aanpassing van de grondslagen naar 'liquidatiegrondslagen'. Potentiële verschaffers van eigen en vreemd vermogen kunnen doorgaans veel beter hun investeringsbeslissingen voorbereiden als de jaarrekening van een onderneming in zwaar weer vooralsnog blijft rapporteren op basis van de continuïteitsveronderstelling.

Het is opvallend dat paragraaf 13 van NBA Standaard 570 impliciet de mogelijkheid lijkt te geven dat een bedrijf zijn continuïteitsveronderstelling zou mogen baseren op een periode korter dan 1 jaar. Het is niet duidelijk op basis waarvan een bedrijf een kortere periode zou mogen hanteren.

Vragen voor stakeholders bij paragraaf 4.2 Beoogde aanpassing verslaggevingsregels betreffende continuïteit

B1. Deelt u de mening dat de door de stakeholders gewenste transparantie over de continuïteit van de entiteit wordt bereikt door in het bestuursverslag altijd een paragraaf 'Toekomstbestendigheid' op te laten nemen?

B2. Bent u van mening dat, in afwijking van de UK Corporate Governance Code, in de paragraaf 'Toekomstbestendigheid' expliciet onderscheid moet worden gemaakt naar de korte en langere

¹ Best practice bepaling 1.4.3: "iv. in het verslag de materiële risico's en onzekerheden zijn vermeld die relevant zijn ter zake van de verwachting van de continuïteit van de vennootschap voor een periode van twaalf maanden na opstelling van het verslag."

termijn?

De herziene Nederlandse corporate governance code verlangt volgens Eumedion al voldoende expliciete aandacht in het bestuursverslag voor de materiële risico's en onzekerheden die relevant zijn ter zake van de verwachting van de continuïteit van de vennootschap voor een periode van twaalf maanden na opstelling van het verslag. Eumedion ziet geen heil in het voorstel in het green paper om deze termijn op te rekken naar 24 maanden. De redenen hiervoor hebben staan vermeld bij de beantwoording van vraag A1 en A2.

Een uiteenzetting van de toekomstbestendigheid op de langere termijn, zoals het 'Viability statement' verlangd, kan zeker ook bijdragen aan het inzicht van *stakeholders*. Conform hetgeen in het green paper staat kan bij de beschrijving van de toekomstbestendigheid op de langere termijn meer worden gekeken naar de duurzaamheid van waardecreatie, in combinatie met de duurzaamheid van het onderliggende verdienmodel. Hierbij zouden ook toekomstige ontwikkelingen in de maatschappelijke acceptatie van de rol die de onderneming in den brede vervult moeten worden meegenomen.

B3. Bent u het ermee eens dat in de paragraaf 'Toekomstbestendigheid' geen kwantitatieve informatie, zoals een raming van de winst- en verliesrekening en het kasstroomoverzicht voor 2 jaren, behoeft te worden opgenomen?

Ja, dergelijke gedetailleerde ramingen van ondernemingen worden veelal tussentijds zo vaak herzien, dat het opnemen ervan in het bestuursverslag voor onnodige onrust zou kunnen zorgen onder beleggers en er zou een prikkel tot kortetermijngeneigdheid onder bestuurders vanuit kunnen gaan. Van beursvennootschappen mag echter zonder meer worden verwacht dat zo'n prognose van de primaire overzichten als managementinformatie aanwezig is. Het is van belang dat de accountant controleert of de prognoses consistent zijn met de strategie die de onderneming uitvoert. Als de accountant gegronde twijfels heeft over de geloofwaardigheid van de onderliggende prognoses zou hij hiervan melding moeten maken in de kernpunten van de controle, als onderdeel van de controleverklaring.

De onderneming zou in staat moeten zijn om op eenvoudige wijze de risico's ten aanzien van continuïteit kwalitatief en kwantitatief inzichtelijk te maken. Bij het beschrijven van de continuïteit zou er bijzondere aandacht mogen uitgaan naar (bank-)convenanten. Veruit de belangrijkste reden waarom ondernemingen in discontinue vaarwater geraken, is doordat ze toegang tot bankkrediet verliezen en/of schulden direct opeisbaar worden. Het is voor het maatschappelijk verkeer dan ook van groot belang dat ondernemingen aangeven welke convenanten tot directe opeisbaarheid van schulden kunnen leiden. De accountant zou er op toe moeten zien dat de jaarrekening altijd kwalitatieve en kwantitatieve informatie over bankconvenanten bevat als er materiële schulden zijn die vervroegd direct opeisbaar kunnen worden. In het bijzonder zou de jaarrekening over deze schulden altijd inzicht moeten bieden in de definitie, de hoogte van de relevante financiële ratio's waaraan de onderneming dient te voldoen en hoe hoog de onderneming op deze ratio's scoort. De continuïteitsparagraaf zou expliciet in moeten gaan op eventuele risico's op directe opeisbaarheid van schulden en andere herfinancieringsrisico's.

Ook andere kwantitatieve informatie kan zeer behulpzaam zijn om beleggers het noodzakelijke vertrouwen te geven in de continuïteit van de onderneming. Zo kan de onderneming bijvoorbeeld inzichtelijk maken wat de aard en omvang is van de activa die nog als onderpand zouden kunnen worden gegeven ten behoeve van het aantrekken van nieuwe financiering. Ook kan de onderneming aangeven hoe ver de investeringen zouden kunnen worden teruggeschroefd, mocht dit nodig blijken te zijn.

B4. Deelt u de mening dat het noodzakelijk is dat de entiteit, ter onderbouwing van de toekomstbestendigheid op korte termijn, kwantitatieve informatie, zoals een raming van de winst- en verliesrekening en het kasstroomoverzicht voor 2 jaren, vervaardigt en ter beschikking stelt aan de accountant?

Van beursvennootschappen mag verwacht worden dat een prognose van de primaire overzichten als managementinformatie aanwezig is. Evenals een analyse van de risico's dat de prognose dermate afwijkt dat de continuïteit van onderneming ernstig in gevaar kan komen. De publieke verklaringen van het bestuur over de continuïteit zouden ook gebaseerd horen zijn op deze informatie. De accountant zou de beschikking moeten krijgen over een dergelijke analyse. Bovendien zou de accountant, indien hij constateert dat deze analyse kwantitatief of kwalitatief tekort schiet, hiervan melding moeten maken in zijn verklaring. De accountant zal de prognoses en de waarderingen die het bestuur hanteert moeten *challengen*, eventueel met behulp van interne of externe deskundigen. Als het bestuur zelf gerede twijfels heeft over de continuïteit van de bedrijfsactiviteiten, zal de accountant ook de toelichting op de continuïteitsproblemen, en de te nemen maatregelen, moeten beoordelen. Eumedion ziet een rol voor de NBA om nadere *guidance* te geven op welke wijze de accountant het bestuur kan *challengen* ten aanzien van de continuïteitsveronderstelling. Welke vragen wordt een accountant geacht te stellen? Wat zijn de indicatoren waarop een accountant moet letten bij de beoordeling van de continuïteit van de vennootschap?

B5. Heeft u suggesties voor een andere wijze van het vergroten van de informatievoorziening over continuïteit door de entiteit en zo ja, wilt u aangeven of het daarbij gaat om informatievoorziening als onderdeel van het bestuursverslag, de toelichting van de jaarrekening of een separate rapportage?

Idealiter is de gehele paragraaf die de toekomstbestendigheid beschrijft onderdeel van het bestuursverslag. We achten het voor de leesbaarheid van deze paragraaf van belang dat de korte en de lange termijn beschrijvingen bij elkaar kunnen worden weergegeven, zonder het dupliceren van informatie in zowel de jaarrekening als het bestuursverslag. Aangezien de grondslag van de jaarrekening (continuïteit of liquidatie) direct volgt uit hetgeen beschreven staat onder de korte termijn toekomstbestendigheid zou het gedeelte van de paragraaf dat hierop betrekking heeft onder dezelfde *reasonable assurance* moeten vallen waaronder de jaarrekening ook valt. Een verwijzing vanuit de jaarrekening naar wat hierover in het bestuursverslag wordt vermeld is wat ons betreft opportuun. Mocht een dergelijke verwijzing niet waarborgen dat met name de korte termijn continuïteit onder dezelfde auditvereisten valt als de jaarrekening, verdient het onze voorkeur dat deze beschrijving wordt opgenomen in de jaarrekening.

We onderschrijven de wens en de aangedragen redenen van de werkgroep² om de wetgever in overweging te geven om middelgrote en grote rechtspersonen voortaan te verplichten hun bestuursverslag te deponeren bij het handelsregister.

**Vragen voor stakeholders bij paragraaf 4.3 Beoogde aanpassing
in de regels van de accountantscontrole**

C1. Bent u van mening dat de beoogde wijze van rapporteren door de accountant over de informatie in de paragraaf 'Toekomstbestendigheid' (onder Standaard 720) passend is?

C2. Onderschrijft u het belang van het in de verklaring van de accountant afzonderlijk noemen van de paragraaf 'Toekomstbestendigheid' als onderdeel van het bestuursverslag en het benadrukken dat de uitkomsten waarschijnlijk zullen afwijken, aangezien de veronderstelde gebeurtenissen zich veelal niet op gelijke wijze zullen voordoen als in de paragraaf 'Toekomstbestendigheid' is aangenomen?

In de beantwoording van vraag B5 geven we aan hoe Eumedion wenst af te wijken van de in het green paper beoogde wijze van rapporteren.

Eumedion ziet geen heil in het opnemen van standaardzinnen in de controleverklaring met betrekking tot continuïteit. Als de toekomstbestendigheid zorgvuldig is onderbouwd en getrouw is weergegeven hoeft de accountant daar in zijn verklaring niet verder op in te gaan.

C3. Heeft u suggesties voor een andere wijze van rapporteren door de accountant en zo ja, wilt u dan ook aangeven hoe deze koppelt naar door u beoogde informatievoorziening door de entiteit?

Wij hebben geen andere suggesties.

² Pagina 16 van het green paper.